אין געוועב
IN GEVEB A JOURNAL OF YIDDISH STUDIES

The Smuggler Girl

by **Rosa Palatnik,** translation by Julia Koifman and Jonah Lubin

In geveb: A Journal of Yiddish Studies (May 2025)

For the online version of this article:

[https://ingeveb.org/texts-and-translations/the-smuggler-girl]

די שמוגלערין

The Smuggler Girl

Rosa Palatnik
translated by Julia Koifman and Jonah Lubin

Introduction: Roze (Rosa) Palatnik was born in 1904 and grew up in the shtetl of Kraśnik, near Lublin. In 1926, she won a prize in a contest held by the Yiddish newspaper *Veltshpigl* in Warsaw for the best autobiographical fiction in 150 lines, with her piece "Laydnshaft un oysgelasnkeyt" (Passion and Licentiousness), published in 1927. After the death of her parents, she emigrated to Paris in 1927, where she lived until moving to Rio de Janeiro in 1936. Palatnik was an active participant in the transatlantic Yiddish press, contributing to newspapers such as *Parizer Haynt* (Paris), *Der morgn zhurnal* (New York), *Di goldene keyt* (Tel Aviv), *Ilustrirte literarishe bleter* (Buenos Aires), *Di yidishe prese* (Rio de Janeiro), *Der nayer moment* (São Paulo), and *Der kontinent* (Mexico City). She was widely celebrated by renowned literary critics and esteemed writers who reviewed her work.[1]

A small number of her stories have been collected and published in book form. These works often center on women as they navigate life in Poland, France, and Brazil.[2] Palatnik's Europe-based stories have common features with the Yiddish belles lettres of the late nineteenth and early twentieth centuries, with their vivid ethnographic gaze which serves both to romanticize and critique shtetl life.

"Di shmuglerin" was published in the collection *Geklibene dertseylungen* in 1966. Palatnik's portrayal of transgressive women is typically modern and can be read in the tradition of influential female authors known for their explorations of identity, inner conflicts, and societal constraints. In this story, a young girl named Mirele is forced to smuggle back and forth over the Galician border in order to sustain her family during the First World War. The plot plays out the classic shund motif of the *farshterter yontev*

[1] See "Bibliografishe reshime fun Roze Palatniks frierdike verk tsunoyfgeshtelt fun a kolege", in Palatnik's *Geklibene dertseylungen* (Rio de Janeiro: Edições Biblos Ltda, 1966), 214–224.
[2] See Alan Astro, "Rosa Palatnik," *Jewish Women's Archive,* February 27, 2009, https://jwa.org/encyclopedia/article/palatnik-rosa.

(the ruined holiday), also found in the writings of Sholem Aleichem, Y. L. Peretz, and Itzik Kipnis, among others.[3]

The topic of smuggling is often found in Yiddish literature concerning crime, camps, and ghettos. Palatnik's story can be considered alongside Oyzer Varshavski's *Shmuglars* (1920). Like "Di shmuglerin", Varshavski's influential novel – reprinted in 1922 and 1926, at a time when Palatnik was beginning her literary career – depicts smuggling in Poland during the First World War. Both narratives explore the hybrid political, linguistic, and cultural spaces shaped by shifting borders, as well as themes of alienation and the performativity of gender. While Varshavski's novel focuses on the smuggling of goods from a Polish shtetl into German-occupied Warsaw, Palatnik shifts the setting to the border between the Russian and Austro-Hungarian Empires, and centers a female protagonist, thus foregrounding the gendered dimensions of smuggling. Even as Mirele's nascent femininity is exploited by her family, she is also portrayed as an agent in her own right, using her body and mind to survive harsh wartime conditions.

In this story, Palatnik's prose incorporates the linguistic and generic polyglossia of Eastern and Western Europe. The narration is tinged with the orality of mostly Polish Yiddish, and the characters speak a variety of dialects and languages. Of particular difficulty was the treatment of the language of the border officials. Mirl's ability to speak German is also emphasized as an advantage in her smuggling activities. It seems that, intradiagetically, Mirl speaks German with the border officials. This speech is rendered in the text as something like a highly Germanizing Yiddish, which evokes German speech. The initial question was: what is to English as German is to Yiddish? Unfortunately, there is no fixed, logical answer to this question. Eventually, we settled upon the use of German words, and a certain Teutonicity of expression, in order to convey the Germanness of the speech in English.

[3] See, in particular, Sholem Aleichem's *A farshterter peysekh*, Peretz's *A farshterter shabes*, and Kipnis's *Di farshterte khasene*. For more examples on *Shund*, see shund.org.

The Smuggler Girl

Though the dense snow still glimmered on the frozen fields, the town was already breathing with the arrival of spring.

As the sun rose, icicles dripped from green, mossy, shingled roofs, like fat dripping off a burning candle. The night's frosts still sketched icy forms on the frozen double-paned windows, but the rays of morning sunlight had begun to interrupt their artistry. Twigs, branches, leaves of frost – the sun smeared away the "winter garden" from the frozen panes…

Jewish men in belted, quilt jackets, wintry-bundled Jewish women in thick shawls, and marriageable girls in mended hemp shoes all stood round, besieging the bakeries, waiting in line for hours for their small ration of black bread: a half pound per person.

The community had installed a large iron pot in the small tailors' synagogue and every day it was filled with food from donated American tins. The town's young bourgeoises, at the town council's invitation, ladled out the delicious provisions for their starving neighbors. The poor came with sheet-metal drinking cans, little iron pots, tin bowls. The genteel volunteers filled these up with pious expressions, secure in their knowledge that good barley soup with fat calves'-foot jelly awaited them in their warm homes.

But at the town's clockmaker's, hot food hadn't warmed the frozen stove in weeks. The townspeople, enveloped in the grim chaos of war, never even considered repairing their broken clocks, and so the clockmaker's household had been forced to subsist on a pitiful piece of stale bread, a bitter onion, a black radish. And so they starved in polite silence. And yet Mirele, the clockmaker's middle daughter, had been invited to be among those upstanding, wealthy young ladies who helped with the distribution of American provisions.

Mirl, in the first bloom of youth, stood by the seething kettle of food. Her thick, black locks, like braided Havdalah candles, rested around her slender neck like satin ribbons, her dark olive skin was the slightest bit dry and wrinkled from her hard struggle against an exhausting hunger. Her shining, beer-colored eyes glanced furtively down into the steaming pot. Her famished mouth, her starving nostrils, her pale hands and trembling body – all of her breathed in the mouth-watering aromas of fried mushrooms, sweet sugar beets, and above all: fried dumplings with beans. This smell, which she had desired for so long, made her feel almost drunk. Every time Mirl took a scoop from the seething kettle with a big ladle, she maneuvered it so cunningly that just a drop would trickle down onto her slender fingers and she would jerk them quickly to her parched lips, lick, swallow, and inhale the luscious smells.

And so for days, weeks and months she handed out warm meals to others while she herself lived off stale pieces of rationed bread.

**

Most of the people in the town survived by smuggling. They carried flour and saccharin into Galicia and brought back shag tobacco, cigars and lots of plain, old junk. Whoever could afford it turned to smuggling. Of course most of the wares were usually confiscated before the train left for Rozwadów. But whoever could make it past the border-patrol unmolested could eat pound cake any day of the week.

**

For a while now the clockmaker's household had been searching through the household goods for something to sell or pawn, anything at all to rustle up a few pounds of flour, a few bites of saccharin, something to thread a needle… And Mirele was a real dynamo, you could count on her: her Deutsch flowed like a running river and the Austrian "rag dolls" (as they called the soldiers) went crazy for her spritely little walk, her long legs, her supple figure. And as for the rest? God would provide…There was some difficulty in getting Mirl a *przepustka* (authorization to travel on the train) since she was still underage and, like all fourteen children, not officially registered with the municipal administration…. As for the month and year of her birth, her parents were unsure. Her father thought Mirl was born before Yekl, but her mother thought Mirl fell to earth after Dvoyre, and her grandmother was as good as certain that Mirl was born right after Khayele – the eleventh child – completing the clockmaker's twelve tribes. No one knew for sure. But since Mirele was tall and had broad shoulders and wide hips, her father took her to city hall to reckon her age.

The sturdy little scribe hesitated only a little before squeezing one eye shut and examining Mirl with the other like you would a heifer in the marketplace, smacking his lips lustily and jotting down "16 years." And though no one really remembered, her father was nevertheless sure that she was younger than Yekl and Chayele and cursed the little scribe saying: "He should have as many pimples on his tongue as years less than 16!" In any event – Mirl received a pass to the train. Now all that was missing was a few groschen for capital. Pawn her father's worn-out sheepskin coat? It looked worse than a cat's carcass. Her mother's sateen crinoline? It shed like rotting wood. The girls' worn-out petticoats? Not worth three kopecks. Until every eye fell upon the heirloom: the glazed tea-cart standing on two-and-a-half legs, trembling like a Jew praying

Shemoneh Esrei. A kiddush cup sparkled through its cracked panes, a dented kiddush goblet with a leaky bottom, a dislocated front – but it was gen-u-ine silver (confirmed by the hallmark on the bottom) such that even melted down, they got a few pounds of flour, and a few ounces of saccharine in exchange. And so it was that at dawn, when the wagons brought smugglers to the station, a certain passenger was among them – Mirele, in her older sister's petticoat, her mother's broad mantle, her disheveled locks turned to sausage curls, looking poised… A little bit of saccharin sewn into her bodice, some flour hidden in a straw basket and old junk (a broken hand-mirror, a toothless comb) strewn atop, to fool the K.u.K.[4] officers' eyes at the customs house. Mirl's mother, wearing a worn-out bonnet, saw her off with a prayer and, her father, in his long *tallis kotn*, spread out his pious hands over her head and blessed her. The mood was like before Kol Nidre: Her sisters blew their noses and wiped their eyes. And the townspeople looked on with pitying faces: "What a shame! Still a child and already a smuggler."

For the first time in her life, Mirl was on a train. The wheels screamed, the smokestack screeched, her heart fanned like bellows, millstones rolled in front of her eyes, the blue sky fell prostrate, the rising sun flamed and blinded, and the short journey lasted an eternity.

At the customs house, a short, cross-eyed soldier in a long greatcoat with twisted scarves insulating his thin feet gave Mirl's basket a little tap. He took a look at the broken mirror, rummaged through the little pile of rags and – they were off! "*March*!"

Mirl was stunned. She could not believe her eyes – was she already in Rozwadów? The sun didn't just shine – it shone like chests of gold and, having made it past the first guard, Mirl skipped and danced. She carried the straw basket haughtily, as if there were diamonds inside. A tall Galician Jew with a thin goatee, short peyos and a long fur-lined coat, was the first to interrupt her:

– "Fraulein, is there somethin' good in your basket?" Mirl, proudly: – "Is that even a question?" – "What do y'all have? Soft, hard? (code for flour, saccharin)" Mirl, importantly: – "Gottem both!" … The Galicianer had already grabbed her basket tight: "Why don't you come on in, little miss" – Mirl tore herself free – "We got time…"

**

A few hours later, the same basket now held fine and inferior shag tobacco in place of flour. Two rows of cigars were sewn into her bodice. The border-guard already knew that "the mädchen's bag" had only a broken hand-mirror and old rags, so all he did was caress her young skin – "Wonderful creature" – and then: Bitte, go on."

It was the most beautiful night Mirl could remember. The whole setting sun was on her father's shingled roof and it shimmered and shone as if studded with polished diamonds. The entire town was enveloped in a blouse of pink satin, the potholed road

[4] An acronym for the term "kaiserlich und königlich", referring broadly to the Austro-Hungarian empire.

seemed smoothed over, and even Yame Street gleamed, as though white-washed , like that time the bishop came to town.

Mirl – the venerable provider – sat at the set table, chatting proudly, with great pleasure, and ate the meal she had craved for so long: kluski with beans.

**

Since her smuggling “debut,” Mirl had gone a few times a week, with no trouble from the border-guard. To make the border patrol “drop dead” or go a touch “blind,” the smugglers would slip them a flask of mead, a pack of cigars, a kilo of flour. But every day still had its victim... Sometimes, there was a gentile informant, sometimes a new station master, but for the most part it was the bribed gendarmes themselves who cracked open some of the baskets. But the smugglers did not despair. Every day there were new tricks. Men would dress in Sabbath finery and women would wear wide-brimmed hats with birdcage veils, carry elegant bags, and get their hands on first-class tickets. Such passengers were let through without inspection.

Well, you could hear Mirl’s shoes squeaking a mile away. Her outfit gleamed: a freshly-bloomed summer dress, round like an unfolded fan, and a white hat with a green veil (which her mother called “a slap in the face”). The stones on the sunny sidewalk sang under her dancing gait.

But the powers-that-be began to wonder at the state of third class (too empty), and even more so at the first class (so full!). The elegant ladies? The men in their holiday best? Maybe someone should sniff at their leather briefcases.....And so the bubble burst.

The wagons came into town with crinkled hats, rumpled “slaps in the face” tossed about their heads. Their faces ashen like after a fire, their bags slit open like autopsied stomachs. They looked like hearses bringing corpses home from a battle. Even the ragged sky took pity, darkening to accompany the tragic spectacle.

**

And so the smugglers came up with new ideas. Two coarse tarpaulins were sewed, quilted together with broad strips of fabric, filled with flour and sugar like kishkes, and tied around the naked body like a corset. The thinner the person, the fatter the corset.

Mirl herself sewed two of these “mock corsets.” She went off, filled with flour and sugar, and returned – full of tobacco. And so she continued eating kluski with beans...

A new discovery appeared in Kraków: soft chrome leather that you could wear by sticking it to little patches, then putting your tobacco-corset on top of them. They called it Moyshe Zikhmekh, “Find-Me-Moshe”, and for a good while Moyshe zikhmekh was in wide circulation.

**

It was before Rosh HaShanah. The days were still warm and sunny, the nights already cold and windy. Smugglers had floured and sugared all of Austro-Hungary, shoed and clothed all of the Kingdom of Poland. And the watchmen on the borders guzzled wine and mead. The smugglers made sure that these "guardians" were always a little tipsy: deaf, blind, and mute. And look how Mirl's grown taller, plumper, more womanly... She cut her hair short and fanned her foxy bangs out over her forehead. Her two black eyes were the fire of youth in bloom.

It was two days before the terrible Day of Reckoning.

Mirl was heading home from Kraków. Her elastic body was girded as if by steel hoops: soft leather, above that – her mock tobacco corset, and she herself like a brick in a walled fortress. Some kilos of sugar deposited in her fancy satchel... Would they find it? Let him have it! As long as "the fortress" was secure...

The express train reached its destination whistling and clanging. The platform was dark. Conductors scurried up and down with little red lanterns, the light reflecting upon faces, hands, feet, and glimpses of heads. The station's flickering lamps served only to deepen the uncanny darkness. The departing passengers looked like gloomy shadows which jostled against each other then broke away in their rush for the train-carts.

Mirl with her buttressed body, harnessed as though with tensed reins, walked calmly, swinging her blue bag almost flirtatiously, as if on a Shabbos walk. Suddenly, a thin, lyric voice disturbed darkness: "Fraulein – your bag is very beautiful. Can you please show me what is inside?"

Mirl could only make out the contours of a tall man, but she felt eyes like glowing iron upon her and it seemed the bands of corset wrapped around her were suddenly slackening and losing their hold, that just like that the little store-room strapped to her body would fall apart at her feet. A gust of wind lifted her pleated dress and revealed her legs, suddenly burning hot, up to her knees. The white hat slipped back on her head and her black mop of hair fell all over her face. Mirl's heart felt like fists were beating it. Her head rushed and she imagined her mother wringing her hands, her sisters sobbing, and her pious father murmuring: "a ruined holiday....."

"Why do you stand so silent? Fraulein?" the thin, sharp voice cut the air. "Follow me, if you please." And Mirl felt someone grab her tight by the arm.

Scattered clouds hovered in the gloomy skies. A large star flew through and cut out a piece of sky like a sickle. On the horizon, distant and black as tar, Mirl saw the flickering of the village's fires. Her heart longed to be there instead...

But the dark shadow pulled her along into the murk, dark and deep as a forest. "No!" Mirl cried out and did not recognize her own voice. An electric hand-lantern flashed

before her eyes, robbing her of all vision. The lamp lit up and then blinked out, and piece by piece he emerged: silver epaulets, officer's buttons, a broad cap, with a narrow buckle below a clean-shaven chin. Mirl recognized him: it was the "Wachtmeister of the Customs House." He had always bored through her with voracious eyes, lust-filled glances that seared her well-formed body, her delicate breast, sparkling, prickling, and undressing her. But he had always sat at the station, stretched out on a soft armchair, and sent lesser gendarmes to "check the passengers." But today it was the man himself, in all his fame and glory, surely there just to lie in wait for her… Mirl felt her skin tingle and shiver – "the disaster is near." She allowed herself to be led forward. Her mind raced, searching for a way out: perhaps appease him with some sugar? Or maybe hand over a couple of kronen? Save the leather with the tobacco at all costs. But the shame would be the worst of all… They would expose her young body for certain, see her chaste form, reveal her great deceit[5] and ruin the secrets of her livelihood. No, she would not let them undress her, would not expose her virginal body before the eyes of men. No, never.

**

It was dark in the customs house. A half-clothed soldier dozed in the corner, his odor filling up the smoked-out chamber like charcoal fumes. A tin tea-pot boiled on the blackened hearth.

"Open your bag," the severe Wachtmeister ordered as he pulled off his officer's jacket and his stiff collar. He stood with his shirt opened, his chest showing through. He tried to touch Mirl's filled-out waist. She jumped up, pushed his hand away and quickly opened the bag. The packs of sugar flashed like tongues of fire. The Wachtmeister's coarse face darkened: "What is this?" He screwed his drunken eyes into Mirl's frightened face and, his rage overwhelming him and his mouth slobbering, thundered:

"Zum Teufel, what is this?" Mirl, stunned, answered, her voice barely audible: "Sugar, Herr Wachtmeister," fearing the moment of revelation was close at hand.

Suddenly, as though catching fire, his eyes moist and blurry, he grabbed her hands and began dragging her to a door. Mirl fought with all her strength, and, scratching his feverish hands, trying to bite into the flat of his palm, she forgot the fortress that was on her body. In the violent tangle of their hands, the savage Wachtmeister clamped her to him so tightly that she became almost a part of his steaming body and he began to search for her – body… body… and – suddenly he roared like a furious animal:

"Damn you, why are you so hard? Kruzafix, were you forged from iron?"

She wailed, as if locked in a flaming cage:

"Help me, tatenyu!"

---

[5] The Yiddish here reads "truk," which seems to be an adapted borrowing of Portuguese *truque*.

The closed door opened with a high-pitched creak. Two scrawny little soldiers saluted obediently:

“Take the girl to be examined immediately!” The Wachtmeister barked, while tidying up his unseemly appearance.

Mirl blinked, terrified and helpless, at the soldiers’ disheveled heads, at their hairy chests and let out a dreadful shout: “No! Niemals!”

Hearing the soldiers’ mocking laughter, Mirl collected herself immediately. She was clearly in danger. She straightened her back, fixed her hair and asked politely:

“Please only allow a woman to examine me, I beg of you, only a woman – or you can shoot me on the spot.”

Mirl’s brilliant modesty, her heartfelt plea, so moved the “Guardian of Virtue” that he began to consider her with wide-open eyes, and, disconcerted, his confused pupils began to clear. With some reverence, he called out for a faded woman with swollen legs and a half-open bosom, who pulled Mirele away like a calf to the slaughter. And after a few minutes, she was back – in her hand: the soft leather, still warm from Mirl’s body. The filled-out tobacco-corset draped around the woman’s shoulder like a silk scarf.

A suffocating, animal laughter broke out rebounding and echoing under the high ceiling. Only the Wachtmeister looked serious. He was sober now.

“Send in the girl,” he ordered.

Mirl looked thinner, slimmer, lither, and also somehow calmer: she had defended her modesty, and her pale face shone.

The Wachtmeister sent the servants out. He looked at Mirl for a while, silently, and with a flash of deep astonishment. But his lusting eyes, as if filled with blood, looked greedily at the round form of the false corset, which still bore the roundness of Mirl’s girlish body. The man in him struggled with his boiling blood.

The scent of Mirl’s young flesh, the strength of her full shoulders, the firmness of her broad hips, intoxicated his watery eyes and they reddened and glowed like hot coals. His broad, engorged face, his attentive ears, his stiff, blonde hair like a fiddle bow string, everything in him devoured Mirl’s buxom body. And, as if driven by a fresh and wild storm, he wrapped his hands again around Mirl’s now-thin waist. He felt it right away: softness, roundness... His glowing fingers wandered, pressed, squeezed, and he growled wildly:

“Disobedient Jüdin! Jüdin!”

And Mirl, gasping for air like she was in a prison cell, struggled with her last strength, pleading with all the sorrow in the world: “Shoot me instead! Shoot me!”

All of a sudden, as if stabbed, his glowing hands released Mirl’s convulsing body. He stood still, rigid like a tombstone, his fogged eyes drunkenly bewildered, his thick brows bristling like a mustache:

“Shoot you?!”

Mirl’s sincere plea hurtled over his forgotten senses like a flying bullet and he came spontaneously to some sort of equilibrium. Drenched in a thick layer of sweat, he regained his composure and stared at Mirl with astonishment, as if lances of fire had bored into his mind. A black membrane fell from his clouded eyes. He saw Mirl’s untouchable innocence and it seemed to him that Mirl had suddenly grown taller, standing above him with her head inclined, like a painted virgin on a pedestal.

Some greater power conquered his animal instincts. A feeling of respect, totally foreign to him, would not permit him any more violent deeds.

“What do they call you?” he asked quietly.

“Mirl.”

“How old are you?”

“16 years.”

He wanted to give her a friendly pat but Mirl wouldn’t let him.

“I very much like you, Fraulein.”

“Thank you.”

“Perhaps something to eat?”

“Thank you...”

“Would you like to go home?”

“Yes.”

The Wachtmeister once again called for his two underlings and demanded imperiously:

“Pack all this up. Take this bag and bring the girl home in one piece. Understand? In one piece.”

“Jawohl, Herr Wachtmeister!” both soldiers saluted, straight as poles.

Mirl was stunned. She looked back and forth between the suddenly human Wachtmeister, the obedient servants and the saved satchel. She didn't believe her eyes: was this a vision? A dream? Or maybe some new trap?

**

Outside it was black, cold, and windy, but Mirl's face looked like it was flaming red. When she had gotten a bit used to to the nocturnal gloom, she saw the expanse of heaven woven with blue, even silver. The thick trees in the Lublin forest looked to her like Simkhes Toyre flags, and the stars in heaven – like tiny candles above their great branching heads.

The narrow path between the low forest grasses that snaked up into the village looked like a broad, gray, combed part.

The sylvan scent of juniper thrilled her with the refreshing smell of spices.

All sorts of aromas drifted from the overgrown bushes – red berries and fresh mushrooms.

Birds chattered on the pine trees and their song mixed with musical tones from far off – distant cuckoos. Even the long line of telegraph poles hummed melodically like a patron of the forest symphony. From time to time, flying stars cut through the clear sky like silver lances. The two shriveled soldiers in long greatcoats with short swords in their cinched waists strode beside Mirl at a polite distance. They had to respect their strict orders. But, sometimes, coming to a high hill or a deep pit, they'd take hold of her arms and feel Mirl's frightened trembling. After all, two healthy men, a young girl, alone in the wild forest… But they remembered: "Lead the girl home in one piece." They bit their lips and walked on.

Mirl's gait was light, easy, and sure. Such miracles? The merit of her ancestors alone had stood by her…

It was late at night. Mirl could already see the notary's large garden, chestnuts that had fallen from wilting trees, the vagrant bark of the black bulldog – but she didn't recognize the village. It seemed to her she was lost… There was a muffled silence, like before a storm. The star-studded sky hung so low, almost upon the huddled roofs, and it seemed to her that the golden cross on the church's tower would soon pierce the little crescent moon.

It was dark and silent in the sleeping alleys. The city-lights threw shadows on Jews, proceeding with candles and holy books under their arms, and drawing them towards the brightly-lit study house, from which weeping sounds of Selichot prayers rang out, inspiring fear for the coming Day of Judgement.

A large, bright lamp burned in the clockmaker's window. Turned down low, its thin rays cast dark shadows on the black sidewalk. Mirl's sorrowing mother, with her wrinkled Yom-Kippur face, listened closely for the slightest rustle. Suddenly she ran toward the approaching silhouettes. She saw Mirl's thin body, her lean waist, and let out a high wail: "A disaster has befallen us – no leather, no tobacco, no livelihood!"

The clockmaker sat in the room with his head lowered. The sisters whimpered, as if one of their own had died.

Mirl opened up the stuffed bag happily. There they were: the leather, the tobacco, the sugar, all in a jumble, as if saved from a great fire.

Her father quickly turned up the bright lamp. The light flooded the room so suddenly that the white cat sprang from the black stove and ran away in a panic. Her sisters fell upon her neck with loud wails. Her mother raised her pious hands to the bright ceiling: "Praised be our blessed God for this great miracle!"

And the poor house, the peeling walls, the crooked wardrobe, the slanted doors, and even the star-studded sky, which almost rested upon the broken balcony – all of them glowed, as if on the eve of a great and joyous wedding.

די שמוגלערין

כאָטש אויף די געפֿרוירענע פֿעלדער מיניעט נאָך געדיכטער שניי, האָט אָבער דאָס שטעטל שוין געאָטעמט מיטן אָנקום פֿון פֿרילינג.

פֿון די גרין־מאָכיקע שינדלדעכער האָבן אײַזצאַפּנס געטריפֿט אַנטקעגן דער אויפֿגייענדיקער זון, ווי צעטאָפּיעטער חלבֿ פֿון ברענענדיקע ליכט. בײַנאַכטיקע פֿרעסטלעך האָבן נאָך געריסעוועט אײַזגעמעלן אויף די פֿאַרקאָוועטע טאָפּל־פֿענצטער, וואָס די בײַטאָגיקע זונשטראַלן האָבן גענומען אָפּהאַקן — „צווײַגן“, „שטאַנגען“, „בלעטער“, געמאַכט אַ „מאַזשגאַר“ פֿונעם „ווינטער־גאָרטן“ אויף די געפֿרוירענע שויבן...

פֿאַרגאַרטלטע ייִדן אין וואַטאָווע שפּענצערס, פֿאַרבאַבליעטע ייִדענעס אין גראָבע שאַלן, צעוואָקסענע כּלה־מיידלעך אין געלאַטעטע לאַפּטשעס, אַלע זײַנען געשטאַנען אַרום די באַלאַגעֿרטע בעקערײַען און געוואַרט אין דער ריי שעהען, אויפֿן שוואַרצן, קלײַענעם קוויטלברויט, וואָס איז אויסגעטיילט געוואָרן צו האַלבע פֿונטן פֿאַר אַ פּערזאָן...

אינעם קליינעם שנײַדערשן שילכל, האָט קהל אײַנגעמויערט אַ גרויסן, אײַזערנעם קעסל, וואָס איז יעדן טאָג אָנגעפֿילט געוואָרן מיט שפּײַזן פֿון אַמעריקאַנער קאָנסערוון־פּושקעס, ווו באַלעבאַטישע מיידלעך, אײַנגעלאַדענע פֿון די שטאָטדאָזאָרעס, האָבן אויסגעטיילט דאָס געשמאַקע עסנוואַרג צו די פֿאַרהונגערטע לײַט... אָרעמע מענטשן זײַנען געקומען מיט בלעכענע קענדלעך, אײַזערנע טעפּלעך, צינערנע שיסלען, וואָס די ייִחוסדיקע אויסטיילערינס האָבן אָנגעפֿילט מיט פֿרומע פּנימער און האָפֿערדיקער זיכערקייט, אַז אויף זיי וואַרטן אין די וואַרעמע היימען אַ גוטער קרופּניק מיט אַ פֿעטן פּעטשײַ...

בלויז בײַם שטעטלשן זייגער־מאַכער, איז שוין וואָכן נישט געווען קיין טראָפּן וואַרעמס אויפֿן געפֿרוירענעם אויוון... פֿאַרטאָן אין כאַאָס פֿון מלחמה־גרוילן, האָט קיינער נישט אין זין געהאַט צו פֿאַרריכטן צעבראָכענע זייגערס... דעריבער האָט מען בײַם זייגער־מאַכער זיך לאַנג געמוטשעט מיט אַ שטיקל פּיסנע ברויט, אַ האַרבער ציבעלע, שוואַרצן רעטעך און — שטיל, באַלעבאַטיש — געהונגערט... פֿונדעסטוועגן איז דעם זייגער־מאַכערס מיטלסטע טאָכטער, מירעלע, פֿאַרבעטן געוואָרן צווישן די אָנגעזעענסטע, נגידישע „פֿרײַלינס“, צו העלפֿן אויסטיילן די אַמעריקאַנער געשאָנקענע געקעכטסן...

מירל, אינעם ערשטן אויפֿבלי פֿון אָנקומענדיקער יונגשאַפֿט, איז געשטאַנען בײַם זידנדיקן שפּײַזקעסל, מיט אירע געדיכטע, שוואַרצע לאָקענעס, ווי געפֿלאָכטענע הבֿדלות — צעוואָרפֿן אַרום שלאַנקן האַלדז, ווי סאַמעטענע סטענגעס... איר טונקעלע אָליוון־הויט אַ ביסעלע פֿאַרטריקנט־געמאַרשטשעט פֿון שווערן קאַמף מיטן אויסמאַטערנדיקן הונגער... אירע גלאַנציקע ביראָויגן, סודותדיק אינעם פֿאַרענדיקן קעסל געזונקען... דאָס פֿאַרשמאַכטע מויל, אירע פֿאַרהונגערטע נאָזלעכער, אירע בלייכע הענט און ציטערדיקער גוף, אַלץ אין איר האָט טיף אין זיך אַרײַנגעניוכעט די געשמאַקע ריחות פֿון געפּרעגלטע שוואָמען, זיסע בוריקעס און — דער עיקר — די גוט גערייִשטע קליסקעלעך מיט ביבערלעך... דאָס דאָזיקע שמעקנדיקע מאכל האָט פֿאַרשיכּורט ממש מירלס לעכצנדיקן גומען... בײַ יעדן שעפּ ,וואָס מירל האָט געטאָן אינעם קאָכנדיקן קעסל, האָט זי אַזוי קונציק מאַנעווערירט מיטן גרויסן לעפֿל, אַז פֿונעם עסן זאָל זיך כאָטש אַראָפּקאַפּיען אַ ביסעלע אויף אירע שמאָלע פֿינגער, וועלכע זי האָט גיך אַ כאַפּ געטאָן צו אירע פֿאַרטריקנטע ליפּן, געלעקט, געשלונגען, אַרײַנגעאָטעמט די באַטעמטע ריחות.

אַזוי טעג, וואָכן און חדשים, געטיילט וואַרעמע געקעכטסן צו אַנדערע און אַליין געלעבט מיטן פּיסנע שטיקל קוויטלברויט...

* *

די גרעסטע טייל אינעם שטעטל, האָט זיך גענערט פֿון שמוגלערײַ. געפֿירט מעל, סאַכאַרין, קיין גאַליציע און פֿון דאָרטן צוריקגעבראַכט, מאַכאָרקע, ציגאַרן און סתּם אַלטוואַרג... ווער ס'האָט נאָר פֿאַרמאָגט אײַנצושטעלן, איז געפֿאָרן שמוגלען... כאָטש ס'רובֿ האָט מען די סחורות פֿאַרנומען, נאָך איידער די באַן איז אָפּגעפֿאָרן קיין ראָזוועדעוו... דאָך, ווען עס איז יאָ געלונגען איבערצוקומען די גרענעצוואַך בשלום, יענע האָבן געגעסן פּוטער־קוכנס אין אַ פּראָסטן אינדערוואָכן...

* *

בײַם זייגער־מאַכער האָט מען לאַנג אַרומגעזוכט צווישן שטוביקע חפֿצים, וואָס צום פֿאַרקויפֿן, פֿאַרזעצן, אַבי צונויפֿצושטוקעווען אויף עטלעכע פֿונט מעל, אַ ביסל סאַכאַרינקעס, זאָל נאָר זײַן מיט וואָס אײַנצופֿעדעמען, ווײַטער, איז דאָך מירעלע אַ מויד — אַ ברען, „שפּרעכט דאַטש“ ווי אַ וואַסער, די עסטרײַכישע „שמאַטע־ליאַלקעס“ (צונאָמען פֿון זעלנער) קריגן די ניכפּה פֿאַר איר זגראַבנעם גענגל, פֿאַר אירע הויכע פֿיס, עלאַסטישער פֿיגור. די רעשט? — איז דאָך גאָט אַ פֿאָטער... שווער איז אַ ביסל אָנגעקומען דאָס קריגן פֿאַר איר אַ „פּשעפּוסטקע“ — (דערלויבעניש צו פֿאָרן מיטן באַן) — מירל איז נאָך מינדער־יאָריק און אַזוי ווי אַלע 14 קינדער — נישט פֿאַרשריבן געוואָרן אין מאַגיסטראַט... אירע טאַטע־מאַמע געדענקען נישט גענוי אין וועלכן יאָר און אין וועלכן חודש... דער טאַטע מיינט, אַז מירל איז געבוירן געוואָרן פֿאַר יעקלען, דער מאַמען דאַכט זיך, אַז מירל איז געפֿאַלן אויף דער וועלט — נאָך דבֿורהן און די באָבע איז כּמעט ווי זיכער, אַז ערשט נאָך חיהלען — די עלפֿטע — האָט מירל קאָמפּלעטירט בײַם זייגער־מאַכער דעם 12טן שבֿט... אָבער גענוי, ווייסט קיינער נישט... נאָר אַזוי ווי מירעלע איז הויך אין געשטעל, ברייט אין די פּלייצעס, פֿול אין די באָקעס, האָט איר דער פֿאָטער גענומען אין מאַגיסטראַט אַרײַן אָפּצושאַצן איר עלטער...

דאָס קרעפּקע שרײַבערל האָט נישט געמאַכט קיין לאַנגע שהיות, איין אייגל פֿאַרקריליעט, מיטן צווייטן אַרומגעקוקט מירלען, ווי מען באַקוקט אַ טעליצע אויפֿן מאַרק, אַ ביסל צוגעסמאָטשקעט מיט זײַנע תּאווהפֿולע ליפּן און גיך אַ פֿאַרשרײַב געטאָן 16 יאָר... און כאָטש מען האָט טאַקע נישט געדענקט — צי פֿאַר יעקלען, אָדער נאָך חיהלען, איז דער זייגער־מאַכער פֿונדעסטוועגן זיכער געווען — אַז ווינציקער — און אַ „בענטש“ געטאָן דאָס שרײַבערל: „אַזוי פֿיל פּרישטשיקלעך אים אויף דער צונג, וויפֿל ווינציקער פֿון 16...“. אָבער — אַ דערלויבעניש צום פֿאָרן מיט דער באַן האָט מירל באַקומען... איצט האָבן בלויז געפֿעלט די פּאָר גראָשן, „אײַנצוזאַלצן“. פֿאַרזעצן דעם טאַטנס אויסגעריבן טולעפּל? קוקט אויס ערגער פֿון אַ געפּגרטער קאַץ. דער מאַמעס סאַטינדיליאָנענע קרינאָלינע? שיט זיך ווי פּרוכנע. די מיידלעכס איבערגעניצעוועטע ספּאָדניצעס? נישט ווערט קיין דרײַער. ביז אַלעמענס בליקן זײַנען געפֿאַלן אויפֿן ירושה־חפֿץ — די גלעזערנע „סערוואַנטקע“, וואָס שטייט אויף דריט האַלבן פֿיס, שאָקלט זיך, ווי אַ ייִד צו שמונה־עשׂרה, אָבער דורך די געפּענקעטע שויבן, האָט אַרויסגעפֿינקלט אַ צעקנייטשטער **קידוש־בעכער**, מיט אַ געלעכערטן הינטן, און אויסגעלענקטן פֿראָנט, דאָך — „פּראַוודזשיווע“ זילבער, מיט דער פּראָבע אויפֿן סאַמע דנאָ, וואָס אַפֿילו אויף **שמעלץ** האָט עס געגעבן עטלעכע פֿונט מעל, אַ פּאָר לויט סאַכאַרין און — קאַיאָר, ווען די באַנוועגלעך האָבן געפֿירט שמוגלערס צו דער סטאַציע, איז צוגעקומען **אַ פּאַרשוין** — מירעלע, אין איר עלטערער שוועסטערס לאַנגער יופּקע, דער מוטערס ברייטן האַבעליאַק, צעפּלאָשעטע קודלעס פֿאַרדרייט אין גלעקלעך — אויסגעקוקט סטאַלע... דאָס ביסל סאַכאַרין, אײַנגענייט אינעם סטאַניקל, דאָס מעל — פֿאַרשטעקט אין אַ שטרויען קיישעלע, פֿאַרלייגט פֿון אויבן מיט אַלטוואַרג, אַ צעבראָכן שפּיגעלע, אַן

אויסגעשטשערבעט קעמעלע; ס'וועט פֿאַרבלענדן אויפֿן צאָלאַמט די **קירה'שע** אויגן... די מאַמע אין צעדריוולטן טשיפּיק, האָט מירלען אַרויסבאַגלייט מיט ברכות, דער טאַטע אינעם לאַנגן טלית־קטן, האָט אויסגעשפּרייט זײַנע פֿרומע הענט איבער מירלס קאָפּ, איר פּשוט געבענטשט. ווי פֿאַר כּל־נדרי... די שוועסטערן האָבן געשנײַצט די נעז, געווישט די אויגן... און שטעטלשער עולם האָט נאָכגעקוקט מיט רחמנות־פּנימער: — „נעבעך, אַ קינד נאָך און שוין— אַ שמוגלערין...“

מירל צום ערשטן מאָל אין לעבן— אויף אַ באַן. די רעדער מאַכן קולות, דער קוימען סוויסטשעט, איר האַרץ, ווי אַ „מיער“ — פֿאָכעט, פֿאַר די אויגן דרייען זיך מילשטיינער, דער בלויער הימל פֿאַלט כּורעים, די אויפֿגייענדיקע זון — שׂרפֿעט, בלענדט און דער קורצער וועג — אַן אייביקייט...

אויפֿן צאָלאַמט, אַ שיקלדיק זעלנערל, אין אַ לאַנגן שינעל, געדרייטע קרײַקעס אַרום דינע פּיס, טוט אַ לײַכטן באַטאַפּ אין מירלס קיישעלע... כאַפּט אַ בליק אינעם צעבראָכענעם שפּיגעלע, טוט אַ נאָרע ס'ביסל שמאַטעס און — הײַדאַ — „**מאַרשירען**“...

מירל צעטומלט, גלייבט נישט אירע אויגן, אַז זי איז שוין טאַקע אין ראָזוועדעוו?... די זון שײַנט נישט סתּם, נאָר בליאַסקעט מיט טונען גאָלד, מירל האָפּסלט, טענצלט, איבערגעקומען די ערשטע שמירה... דאָס שטרויענע קיישעלע טראָגט זי מיט אַזאַ פֿאָריע, גלײַך בריליאַנטן אין דעם... אַ הויכער גאַליציאַנער, מיט אַ שמאָל קאָזעבערדל, קורצע פּאות און לאַנגער בעקעשע, שטעלט מירלען אָפּ דער ערשטער:

„פֿרוילײַן“, האָבן זי עפּעס גיץ אין קײַשעלע ?...“ מירל מיט שטאָלץ: — „אַ שאלה?“ — „וואָס זשע האָט עך“? „ווײַעכס, האַרעטס?“ (סימנים פֿון מעל, סאַכאַרינקעס). מירל ייִחוסדיק: — „אינץ האָב מע בײַדע“... דער גאַליציאַנער האַלט זי שוין פֿעסט בײַם קיישעלע: „קימץ אַראַאַן פֿרײַלײַנשי...“ מירל רײַסט זיך אַרויס: — „אינץ האָב מע צאַאַט...“

* *

עטלעכע שעה שפּעטער, אינעם זעלבן קיישעלע, אויפֿן פּלאַץ פֿון מעל — פּעקלעך טוטין, מאַכאָרקע... אינעם סטאַניקל, צוויי שורות אײַנגענייט — שאַרוטן... דאָס גרענעץ־„היטערל“ האָט שוין געוווּסט, אַז אין „מעדכענס טאַשע“ ליגט אַ צעבראָכן שפּיגעלע און אַלטע שמאַטקעלעך, דערפֿאַר בלויז אַ גלעט געטאָן איר יונגע הויט: — „היבשעס וועזן — גייען זי ביטע“...

פֿאַרנאַכט, דער שענסטער, וואָס מירל געדענקט. די אונטערגייענדיקע זון, אין גאַנצן אויף איר טאַטנס שינדלדאַך, מיניעט, בלישטשעט, ווי אָפּגעשיט מיט געשליפֿענע דימענטלעך... דאָס גאַנצע שטעטל, אײַנגעהילט אין אַ ראָזע־זײַדענעם טוניק, דער געלעכערטער שאָסיי, ווי אויסגעגלײַכט, אַפֿילו דאָס יאַמע־געסל, יום־טובֿדיק געכּשרט, אַזוי ווי דעמאָלט ווען מ'האָט אָפּגעוואַרט דאָס אָנקומען פֿון ביסקופּ...

מירל איז געזעסן בײַם געגרייטן טיש — אַ מיוחס, א פּרנסה־געבערין, זיך שטאָלץ געגוידערט און מיט גרויס הנאה געגעסן איר פֿאַרבענקטע מאכל — **קליסקעלעך מיט ביבערלעך**...

* *

זינט איר ערשטן „דעביוט“ אַלס שמוגלערין, איז מירל עטלעכע מאָל אין וואָך אַדורך די גרענעצוואַך בשלום... און כּדי די „קנעפּלעך“ אויפֿן צאָלאַמט זאָלן אײַננעמען אַ **מיתה־משונה**, ווערן אַ קאַפּיטשקע בלינד, האָבן שמוגלערס

אונטערגערוקט — אַ פֿלעשל מעד, אַ פּעקל ציגאַרן, אַ קילאָ מעל... דאָך האָט יעדער טאָג געהאַט אַ קרבן... אַ מאָל, אַ גוייִש מסירהלע, אַ מאָל אַ געטוישט נאַטשאַלניקל, ס'רובֿ אַפֿילו די אָפּגעחורשטע זשאַנדאַרן אַליין, געמאַכט די בראָך אין עטלעכע קיישעלעך... אָבער שמוגלערס האָבן זיך נישט מיאש געווען. יעדן טאָג, נײַע טרוקן, פֿאַרבלענדעניש... אָט האָבן מענער זיך אויסגעפּוצט אין שבתדיקער הלבשה, ווײַבער פֿאַרשלייערט אין ברייטע היטן מיט לאַנגע וואַלקעס, עלעגאַנטע רענצעלעך, און בילעטן — ערשטע קלאַס... אַזעלכע פּאַסאַזשירן האָט מען אַדורכגעלאָזט אָן רעוויזיעס...
נו, האָבן אויך מירלס נײַע שיך געסקריפּעט אַ מהלך ווײַט. איר נײַ־געבלימטע קליידל, רונדיק, ווי אַ צעעפֿנטער פֿאָכער, ס'ווײַסע קאַפּעליושל מיטן גרינעם וואַלקעלע — וואָס איר מוטער האָט גערופֿן — „אַ ניזוק פֿאַרן פּנים“ — האָט פֿון איר אַראָפּגעלויכטן, און אויפֿן זוניקן טראָטואַר האָבן די שטיינער געזונגען אונטער איר טענצלדיקן גענגל...

אָבער, נאַטשאַלסטווע האָט זיך גיך געכאַפּט אויפֿן חידוש, אויף דער צו ליידיקער — דריטער קלאַס... און נאָך מער, אויף דער פֿול באַזעצטער ערשטער קלאַס... מיט די עלעגאַנטע דאַמעס? — יום־טובֿדיק געקליידטע מענער? מ'דאַרף אַ שמעק טאָן צו זייערע לעדערנע וואַליזקעס... און — דער „באַלאָן“ האָט געפּלאַצט...

די באַנוועגעלעך זײַנען אַרײַן אין שטעטל מיט צעקנייטשטע קאַפּעליושן, פֿאַררוקטע „ניזוקס“ אויפֿן מיטן קאָפּ, פּנימער ווי נאָך אַ שׂרפֿה, די אויפֿגעשניטענע רענצלעך, ווי געפּאַלמעסטע בײַכער, אויסגעקוקט גלײַך טרויער־עגלות וואָלטן געברענגט הרוגים פֿון אַ שלאַכט... אַפֿילו דער שמאַטעוואַטע הימל האָט מיטגעפֿינצטערט אויפֿן טרויעריקן „ספּעקטאַקל“...

*   *

און — שמוגלער האָבן געפֿונען נײַע אײַנפֿאַלן. פּשוטע פּלאַכטעס צונויפֿגענייט אין צווייען, אויסגעשטעפּט מיט ברייטע פּאַסן, זיי אָנגעפֿילט ווי קישקעס, מיט מעל, צוקער, אײַנגעצויגן אויפֿן הוילן גוף עלעהיי גאָרסעטן... וואָס מאָגערער אַ מענטש, אַלץ גרעבערע גאָרסעטן אויף די לײַבער...

האָט אויך מירל זיך אויפֿגענייט צוויי אַזעלכע „סטוטשנע גאָרסעטן“... אַהין וועג, אויסגעפֿילט מיט מעל, צוריק — מיט טוטין... און ווײַטער געגעסן קליסקעלעך מיט ביבערלעך...
אין קראָקע האָט זיך געיאַוועט אַ פֿרישע דערפֿינדונג — ווייכער כראָם, וואָס מ'האָט געקאָנט אויף זיך אָנטאָן צו עטלעכע פֿעלעכלעך און ערשט אויף די פֿעלעכלעך, דעם טוטין־גאָרסעט... עולם האָט עס גערופֿן: „משה־זיכמער“ און ס'איז לאַנג אָנגעגאַנגען דער דאָזיקער: „משה־זיכמער“...

*   *

געווען איז דאָס פֿאַר ראָש־השנה, די טעג נאָך זוניק־וואַרעמע, נעכט שוין ווינטיק־קאַלטע. שמוגלער האָבן באַמעלט און באַצוקערט גאַנץ קיר"ה. באַשוכט און באַקליידט קרוין־פּוילן... און **שומרים** אויף די גרענעצן, האָבן געזשליאָקעט — ווײַן, מעד... פֿאַרזאָרגט די „היטער“ — תּמיד צו זײַן בגילופֿין... טויב, בלינד און — שטום...
זעט, איז זי געוואָרן העכער, פֿולער, ווײַבלעכער... זיך פֿאַרשוירן אַ קורצע פּאָלקע, מיט אַ ממזריש גזשיווקעלע, צעוואָרפֿן איבערן גאַנצן שטערן. אירע צוויי שוואַרצע אויגן — פֿײַער פֿון יוגנטלעכן אויפֿבלי.

ס'איז צוויי טעג פֿאַרן פֿאָרכטיקן יום־הדין.

מירל פֿאָרט אַהיים פֿון קראָקע. אויף איר עלאַסטישן גוף אײַנגעפּרענגעט, ווי מיט רייפֿן — ווייכע לעדער, פֿון אויבן איר סטוטשנער טוטין־גאָרסעט און זי אַליין, ווי אַ ציגל אין אַן אײַנגעמויערטער פֿעסטונג... אינעם עלעגאַנטן

רענצעלע, אײַנגעשטעלט, עטלעכע קילאָ צוקער... וועט מען פּאַקן? — איז וערג זיך דערמיט... אַבי די „פֿעסטונג“ איז געזיכערט...

דער שנעלצוג איז אָנגעלאָפֿן מיט געפֿײַף און בראַזגערײַ... אויפֿן פּעראָן איז פֿינצטער. קאָנדוקטאָרן לײַכטן אַנטקעגן מיט רויטע לאַמטערנדלעך, הושקען זיי, אַרויף און אַראָפּ, רעפֿלעקטירן אויף פּנימער, הענט, פֿיס, קעפּפֿראַגמענטן פֿון מענטשן... אויפֿן פּוסטן סטאַציאָן, שמינקלענדיקע לעמפּעלעך, פֿאַרגרעסערן נאָך די אומהיימלעכע פֿינצטערניש... די אויסשטײַגנדיקע פּאַסאַזשירן קוקן אויס ווי טונקעלע שאָטנס, וואָס צעלויפֿן זיך, שטופּן זיך, אײַלן צו די באַנוועגעלעך...

מירל, מיטן פֿאַרמויערטן גוף, אויסגעטראַקעוועט, ווי מיט אָנגעצויגענע סטרונעס, גייט געלאַסן, דרייט מיטן בלויען רענצעלע, קאָקעטירט כּלומרשט, ווי אויפֿן שבתדיקן שפּאַציר... פּלוצעם, אַ דין ליריש שטימעלע צעוווּזשלט די טונקלקייט: — „פֿרוילײַן“ — „אירע טאַשע איזט זאָ היבש, צײַגען זי ביטע, וואַס איזט דען דאַרין?“...

מירל דערזעט בלויז קאָנטורן פֿון אַ הויכן מאַן, פֿילט אויף זיך גליִענדיקע בליקן און ס'שײַנט איר, אַז די בענדער פֿונעם אײַנגעצויגענעם גאָרסעט זײַנען פּלוצעם לויזער, צעלאָזטער געוואָרן, אָט, אָט, וועט דאָס אָנגעצויגענע „קרעמל“ זיך געבן אַ צעשיט און אַ פֿאַל טאָן צו אירע פֿיס... אַ שאַרפֿער ווינט טוט אַ הייב איר פֿאַלבירט קליידל, אַנטבלויזט איר הייס געוואָרן לײַב ביז איבער די קניִען... דאָס ווײַסע קאַפּעליושל פֿאַררוקט זיך אויפֿן מיטן קאָפּ, איר שוואַרצער שויבער — צעשיט איבערן גאַנצן פּנים... מירלס האַרץ, גלײַך עמעץ וואָלט דאָרטן מיט פֿויסטן געסטאָרקעט. עס רוישט איר אין קאָפּ, און אין דמיון זעט זי שוין ווי איר מאַמע ברעכט זיך די הענט, די שוועסטערן קלאָגן אויפֿן קול און דער פֿרומער טאַטע מורמלט: — „אַ פֿאַרשטערטער יום־טובֿ“...

– „וואַרום שטייען זי זאָ דום? פֿרוילײַן?“ — שנײַדט די לופֿט דאָס שאַרפֿע, דינע שטימעלע — „פֿאָלגען זי מיר נאַך“ — און מירל פֿילט שוין ווי עמעץ האַלט איר פֿעסט בײַם אָרעם...

אינעם טשערנירטן הימל ציִען דריבנע וואָלקנדלעך, אַ גרויסער שטערן האָט אַ פֿלי געטאָן און ווי מיט אַ סערפּ אַדורכגעשניטן אַ שטיק הימל... דער האָריזאָנט, שוואַרץ ווי סמאָלע. פֿון ווײַטנס זעט מירל דעם געשמינקל פֿון שטעטלשע פֿײַערלעך, איר האַרץ ציט דאָרטן אַהין...

אָבער דער טונקעלער שאָטן ציט איר אַהער, ווּ ס'איז שטאַרק פֿינצטער — וואַלד...: — „ניין!“ — שרײַט מירל אויס און דערקענט נישט איר אייגן קול... פֿאַר אירע אויגן טוט אַ בליאַסק אַן עלעקטריש האַנטלעמפּל, פֿאַרבלענדט אין גאַנצן איר ראיה... דאָס לעמפּל צינדט זיך, לעשט זיך און צו ביסלעך נעמען זיך אויסשיילן געזילבערטע עפּאָלעטן, אָפֿיצערסקע קנעפּ, אַ ברייט היטל מיט א שמאָלער שנאָל אונטער אַ גוט ראַזירטער גאָמבע... מירל דערקענט דעם „וואַכמײַסטער פֿון צאָלאַמט“... שטענדיק בויערט ער זי אַדורך מיט זײַנע גזלנישע אויגן... די דאָזיקע תּאווה־בליקן ברענען אויף איר גוט אַנטוויקלטן קערפּער, אויף איר יונגמיידלשער ברוסט און — זיי פֿינקלען, שטעכן, טוען איר אויס נאַקעט... אָבער תּמיד זיצט ער זיך אויפֿן סטאַציאָן, ברייט צעלייגט אינעם ווייכן פֿאָטעל, שיקט אונטער קלענערע זשאַנדאַרן צום „**באַטאַפּן די לויטע**“... און הײַנט — ער אַליין, בכּבֿודו־ובֿעצמו, נישט אַנדערש, ער טשאַטעוועט טאַקע אויף איר... מירל פֿילט ווי איר הויט רונצלט, ציטערט; — „די בראָך איז נאָענט“... זי — לאָזט זיך שוין פֿירן... איר יונגער מוח עקבערט, זוכט עצות, אַנטרינונג: אפֿשר צעוואַרפֿן דאָס רענצעלע מיטן צוקער? אָדער גאָר איבערלאָזן די געציילטע פּאָר „קראָנען“? דער עיקר — ראַטעווען די לעדער, דעם טוטין... כאָטש ערגער וועט זײַן די בושה... זיי וועלן זיכער אַנטבלויזן איר יונג לײַב, זען דעם צניעותדיקן גוף, פּאַקן אַ גרויסן טרוק און אַוועקהרגענען פּרנסה־סודות... ניין, זי וועט זיך נישט לאָזן אויסטאָן, נישט אויפֿדעקן פֿאַר מענעראויגן איר בתולה־לײַב... ניין, קיין מאָל נישט...

* *

אין צאָלאַמט איז טונקל. אין אַ ווינקל דרימלט אַ האַלב אויסגעטאָן סאָלדאַטל, פֿאַרשפּרייט שווייסיקן טשאַד אינעם אָנגערייכערטן צימערל. אויפֿן פֿאַרקאָפּטשעטן קוימען זידט אַ בלעכערנער טשײַניק.

— „עפֿענען די טאַשע“ — באַפֿעלט דער שטרענגער וואַכמײַסטער, ציט אַראָפּ זײַן אָפֿיצערסקע רעקל, דעם שטײַפֿן קאָלנער, בלײַבט מיט אַ צעעפֿנט העמד, צעכראַסטעטער ברוסט און פּרוווט דערווײַל אַ ריר טאָן מירלען בײַ איר אויסגעפֿילטער טאַליע... זי שפּרינגט אויף, שטופּט אַוועק זײַן האַנט און עפֿנט גיך איר רענצעלע... די פּעקלעך צוקער גיבן אַ בלענד, גלײַך ווי פֿײַערצונגען... דעם וואַכמײַסטערס גראָבע פּנים ווערט פֿאַרכמאַרעט: — „וואָס איזט דאַס?“ — נאָגלט ער אײַן זײַנע שיכּורע אויגן אין מירלס צעשראָקענעם פּנים און מיט אָנגעיאָגטן כּעס דונערט זײַן גאַווערנדיק מויל:

— „צום טײַפֿל, וואָס איזט דאַס?“... מירל צעחושט, מיט קוים אַ הערבאַרער שטימע: — „צוקער, הער וואַכמײַסטער“ און פֿילט, אַז ס'וועט פּלאַצן דער בלאָטער...

פּלוצעם כאַפּט ער אירע הענט, צינדט זיך אָן ווי פֿײַער, זײַנע אויגן ווערן מוטנע, אָנגעגאָסן, ער נעמט זי שלעפּן צו אַ טיר... מירל ווערט זיך מיט אַלע כּוחות, דראַפּעט זײַנע פֿיבערדיקע הענט, זוכט אײַנצובײַסן די פֿלאַך פֿון זײַן דלאָניע און — פֿאַרגעסט „די פֿעסטונג“ אויפֿן גוף... אינעם קאַמפּגעפֿלעכט פֿון זייערע הענט, האָט דער צעיושעטער וואַכמײַסטער איר אַזוי אײַנגעקלעמט אין זיך, גלײַך זי וואָלט געוואָרן אַ טייל פֿון זײַן צעפּאַרעטן גוף, ר'האָט געגומען זוכן בײַ איר — לײַב... לײַב... און — ווי אַ צעברויזטע חיה אַרויסגעברומט:

„דאָנערוועטער! וואַרום זינד זי זאָ האַרט? „קרוצאַפֿיקס“, זינד זי דען אין אײַזן־געשמידט?“ –
מירל, ווי אין אַ פֿאַרמאַכטער שטײַג, וואָס ברענט פֿון אַלע זײַטן, שרײַט יאָמערלעך:

„טאַטעניו!“...

די פֿאַרמאַכטע טיר עפֿנט זיך מיט אַ הויכן סקריפּ. צוויי מאָגערע זעלנערלעך, סאַלוטירן געהאָרכזאַם:

— „נעמען זי זאָפֿאָרט דאַס מעדכען צום אונטערזוכען“ — באַפֿעלט שטרענג דער וואַכמײַסטער. און מאַכט דערווײַל צו רעכט זײַן מגושמדיקן הילוך...

אומבאַהאָלפֿן בלינצלט מירל מיט צעשראָקענעם קוק אויף די זעלנערס צעפּלאָשעטע קוטשמעס, אויף זייערע געדיכט באַהאָרטע ברוסטן און טוט אַ מוראדיקן אויסגעשריי: „נײַן ! — נימאַלס!...“

פֿון די זעלנערס שפּאָטישע געלעכטערן, קומט מירל תּיכּף צו זיך, דערפֿילט קלאָר די סכּנה, גלײַכט אויס איר געבויגענעם רוקן, מאַכט צו רעכט דעם צעשויבערטן קאָפּ און נעמט בעטן מיט רחמים:

—— „זאָל מיך אונטערזוכן אַ פֿרוי, כ'בעט אײַך, נאָר פֿון אַ פֿרוי, אָדער, איר קאָנט מיך שוין טייטן אויפֿן אָרט...“

מירלס לויטערנדיקע צניעות, איר טיפֿסטער געבעט, האָט דעם „היטער פֿון גערעכטיקייט“ אַזוי שטאַרק צעטומלט, אַז ר'האָט איר געגומען באַטראַכטן מיט אויפֿגעריסענע אויגן, מבֿולבלדיק, זײַנע פֿאַרמאָנטשעטע שוואַרצאַפּלען האָבן זיך אויסגעקלאָרט און מיט עפּעס אַן אָפּשײַ, אַ רוף געטאָן אַן אָפּבליאַקירטע שיקסע, מיט קלעצלפֿיס, האַלב

אָפּענעם בוזעם, וואָס האָט מירלען אַ שלעפּ געטאָן, ווי אַ קעלבל צו דער שחיטה... און — נאָך געציילטע מינוטן, אַרײַנגעבראַכט **די ווייכע לעדער**, נאָך וואַרעם פֿון מירלס גוף... און דער אויסגעפּילטער טוטין־גאָרסעט, איז געהאָנגען אויף דער שיקסעס פּלייצע, לעהיי אַ צירונגטוך...

אַ חייִשע געהירזשעריַ, שטיקנדיקע געלעכטערן, האָבן אַזש אָפּגעשלאָגן מיט ווידערקולות אונטערן הויכן סופֿיט... בלויז דער וואַכמײַסטער איז געבליבן ערנסט, אויסגעניכטערט און שטרענג — באַפֿוילן:

— „אַרײַנשיקן דאָס מעדכען!“...

מירל איז דערשינען דינער, שמאָלער, שלאַנקער און אויך — רויִקער... אויף איר אויסגעבלייכטן פּנים — נצחון פֿון גערײַטעוועטער צניעות...

דער וואַכמײַסטער שיקט אַרויס די דינערשאַפֿט... קוקט אויף מירלען לאַנג, שטום און מיט אַן אויפֿבליץ פֿון טיפֿער באַוווּנדערונג... אָבער, זײַנע יצר־הרע־אויגן, ווי מיט בלוט פֿאַרגאָסן, קוקן זשעדנע אויף דער קײַלעכדיקער פֿאָרעם פֿונעם קינסטלעכן גאָרסעט, וואָס האָט נאָך די רונדקייט פֿון מירלס יונג־מיידלערישן גוף... דער מאַן אין אים קעמפֿט מיטן אָנגעצונדענעם בלוט...

דער ריח פֿון מירלס פֿרישן לײַב, די קרעפֿטיקייט פֿון אירע פֿולע אַקסלען, פֿעסטקייט פֿון די ברייטע קלובעס, פֿאַרשיכּורן זײַנע פֿײַכטע אויגן, וואָס רויטלען זיך — צעגליט, ווי זשאַרענדיקע קוילן. זײַן ברייט אָנגעגאָסן פּנים, די אויפֿגעשפּיצטע אויערן, די בלאָנדע, שטײַפֿע האָר, ווי אויף אַ פֿידל־בויגן, אַלץ אין אים פֿרעסט מירלס יונגן פֿולבלעכן קערפּער... און — ווי פֿון אַ פֿרישן, ווילדן שטורעם געטריבן, וויקלט ער בײַ נײַס זײַנע פֿעסטע הענט אַרום מירלס דין געוואָרענער טאַליע... ער דערפֿילט שוין איצטער — **ווייכקייט**, רונדיקייטן... זײַנע גליִענדיקע פֿינגער בלאָנדזשען... פּרענגען... פֿאַרקלעמען... דערבײַ ברומט ער חייִש:

— „טראָציקע יודין! “ — „יודין!“

און מירל, פֿאַרדישעט, ווי אין אַ תּפֿיסה־צעל, ראַנגלט זיך מיט די לעצטע כּוחות, בעט מיט אַלע צערן פֿון דער וועלט: „שיס מיך בעסער! שיס!“...

זײַנע גליִענדיקע הענט האָבן פּלוצעם, — ווי פֿון אַ שפּיזנשטאָך — באַפֿרײַט מירלס קאָנוווּלסיוון גוף. ער איז געבליבן שטיין פֿאַרגליווערט, ווי אַ מצבֿה־שטיין. זײַנע פֿאַרנעפּלטע אויגן, ווי שיכּורלעך פֿאַרטשאַדעט, זײַנע געדיכטע ברעמען, ווי וואָנצעס ווילד־צעבערשטלט:

— „שיסן?“

דאָס דאָזיקע אויפֿריכטיקע געבעט מירלס, האָט ווי אַ פֿליִענדיקע קויל זיך אַ קאָלער געטאָן איבער זײַנע פֿאַרלוירענע רעיונות, ספּאָנטאַן זיך אויסגעגלײַכט, אַרומגעווישט פֿון געדיכטן שווייס און שוין אַ באַזינטער גענומען קוקן אויף מירלען מיט אַזאַ שטוינונג, גלײַך פֿײַערשפּיזעלעך וואָלטן געדרילעוועט זײַן מוח און — אַ שוואַרץ הײַטל איז אַראָפּ פֿון זײַנע מוטנע אויגן... ער זעט מירלס אומבאַרירלעכע אומשולד, עס דאַכט זיך אים, אַז מירל איז פּלוצעם צוגעוואָקסן, העכער געוואָרן, שטייט מיט איר אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ, ווי אַ געמאָלענע יונגפֿרוי אויף אַ פּעדעסטאַל...

אַ שטאַרקער כּוח באַוועלטיקט זײַנע חייִשע אינסטינקטן... אַ דרך־ארץ־געפֿיל, לחלוטין אים פֿרעמד, דערלאָזט אים נישט מער צו קיין געוואַלדטאַטן...

— „ווי הייסן זי דען?“ פֿרעגט ער שטיל:

— „מירל.“

— „ווי אַלט זינד זי??“

— „16 יאָר...“

ער וויל איר אַ פֿרײַנדלעכן גלעט טאָן. מירל דערלאָזט נישט...

— „איך האַבע זי זייער גערן — פֿרוילײַן“...

— „דאַנקע שיין“...

— „פֿילײַכט עטוואַס צום עסן?“

— „דאַנקע שיין“...

— „וואָליען זי געין צו האַוזע?“

— „יאַ“...

דער וואַכמײַסטער טוט ווידער אַ רוף זײַנע צוויי משרתים, באַפֿעלט — הערשעריש:

„הערײַנפּאַקען אַלע דיזע דינגע.“

„מיטנעמען „דיזע טאַשע“, פֿירען דאַס מעדכען, אין **פֿולער אָרדענונג** — צו האַוזע... פֿאַרשטאַנען? אין פֿולער אָרדענונג“...

“יאַוואָהל הער וואַכמײַסטער” — סאַלוטירןביידע און ציִען זיך אויס, ווי שטעקנס.

מירל פֿאַרבליפֿט, אָט אַ בליק אויפֿן — **פלוצעם געמענטשלטן** — וואַכמײַסטער, אָט אויף די אונטערטעניקע באַדינערס און אָט אויף דעם גרעאַטעוועטן **רענצעלע**... גלייבט נישט אירע אויגן: איז דאָס וויזיע? חלום? און אפֿשר גאָר אַ פֿרישע פּאַסטקע?...

* *

אינעם שוואַרצן דרויסן — קאַלט, ווינטיק, מירלס פּנים גלײַך זי וואָלט עס געבראָטן בײַ אַ העליש פֿײַער. ווען זי געוווינט זיך אַ ביסל צו צום בײַנאַכטיקן טומאַן, זעט זי דעם אויסשפּרייט פֿון הימל — בלוי, אַפֿילו זילבערדיק —

אַדורכגעוועבט... די געדיכטעביימער אינעם לובלינער וואַלד, קוקן איר אויס, ווי שׂימחת־תּורה־פֿענער, און די שטערן אין הימל, ווי קליינע ליכטעלעך איבער זייערע גרויסע צווײַגנקעפּ...

דאָס שמאָלע סטעשקעלע צווישן די נידעריקע וואַלדגראָזן, שלענגלט זיך ביזן שטעטל אַרײַן, קוקט אויס, ווי אַ ברייטער, גרויער, צעקעמטער שרינט...

דער וואַלדיק־שמעקנדיקער יאָלאָוויעץ, פֿאַרשיכּורט איר מיט זײַנע היילנדיקע בשׂמים־ריחות.

צווישן באַוואַקסענע קוסטעס, שמעקן מיט כּלערליי טעמים — רויטע יאַגדעס און פֿרישע שוואָמען.

אויף די נאָדלביימער, אַ פֿייגל־געצוויטשער, אין וועלכן עס פֿלעכטן זיך אויך אַרײַן מוזיקאַלישע טענער פֿון ערגעץ — ווײַטע קוקאַווקעס... אַפֿילו די לאַנגע שורה טעלעגראַפֿן־סלופּעס, זשומען מעלאָדיש, ווי אַ צושטײַער צו דער נאַכטיקער וואַלד־סימפֿאָניע... פֿון צײַט צו צײַט גיבן פֿליִענדיקע שטערן אַ שנײַד אַדורך, ווי זילבערשפּיזן, דעם לויטערן הימל... די צוויי דאַרע זעלנערלעך, אין לאַנגע שינעלן, מיט קורצע שווערדלעך אין זייערע אײַנגעצויגענע טאַליעס, שפּרײַזן נעבן מירלען דרך־ארצדיק, מוזן רעספּעקטירן דעם **שטרענגן באַפֿעל**... דאָך, טייל מאָל, בײַ אַ הויך בערגל, אַ טיף גריבל, גיבן איר אַ נעם בײַ די הענט, דערפֿילן מירלס מוראדיקן אויפֿציטער... פֿאָרט — צוויי געזונטע מענער, אַ יונגע מויד, אין ווילדן וואַלד — אַליין... אָבער, זיי געדענקען: — „פֿירען דיזעס מעדכען אין פֿולער אָרדענונג“... פֿאַרבײַסן זיי די ליפּן און — מ'שפּאַנט...

מירלס גאַנג — לײַכט, גרינג, האָפֿערדיק — אַזעלכע נסים?— נאָר זכות־אָבֿות זײַנען איר בײַגעשטאַנען...

ס'איז טיפֿע נאַכט, מירל זעט שוין דעם רייענטס גרויסן גאָרטן, אַראָפּגעפֿאַלענע קאַשטאַנעס פֿון די וועלקנדיקע ביימער, דאָס אומהיימלעכע האַווקען פֿונעם שוואַרצן בולדאָג, דאָך, זי דערקענט נישט דאָס שטעטל. איר שײַנט זי בלאָנדזשעט... עפּעס אַזאַ געדעמפּטע שטילקייט, ווי פֿאַר אַ שטורעם... דער אויסגעשטערנטער הימל ליגט אַזוי נידעריק, כּמעט אויף די צונויפֿגעטוליעטע דעכער, עס דאַכט זיך איר, אַז דער גאָלדענער צלם אויפֿן קלויסטערשפּיץ וועט **אַדורכלעכערן** דאָס האַלבע **לבֿנה־ראָגעלע**...

אויף די שלאָפֿנדיקע געסלעך איז שטיל, פֿינצטער. די שטאָטלאַמטערן וואַרפֿן שאָטנס אויף שלײַכנדיקע ייִדן, מיט ליכטער און ספֿרימלעך אונטערן אָרעם, טשאַפּען זיי צום העל באַלויכטענעם בית־מדרש, פֿון וואַנען וויינענדיקע סליחות־טענער וואַרפֿן אָן אַ פּחד פֿאַרן קומענדיקן יום־הדין...

בײַם זייגער־מאַכער אויפֿן סאַמע פֿענצטער, ברענט דער גרויסער בליצלאָמפּ — טיף אַראָפּגעדרייט, דינע שטראַלן צעלייגן טונקעלע שאָטנס אויפֿן שוואַרצן טראָטואַר... מירלס פֿאַרטרויערטע מוטער, מיטן געמאַרשטשעטן יום־כּיפּור־פּנים, אײַנגעהאָרכט אין מינדסטן שאָרך, לויפֿט פּלוצעם אַנטקעגן **גייענדיקע סילועטן**... דערזעט מירלס **דינעם גוף**, איר **מאָגערע טאַליע**, לאָזט זי אַרויס אַ הויכן קוויטש: — „אַ בראָך אָט אינץ געטראָפֿן — אויס **לעדער**, אויס **טוטין**, אויס — פּרנסה...“

אין שטוב, זיצט דער זייגער־מאַכער אין אַ ווינקל מיט אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ... די שוועסטערן כליפּען, ווי נאָך אַ טויטן...

מירל טוט אַ פֿריידיקע אַ צעעפֿן דאָס אָנגעפּאַקטע רענצעלע, וווּ די **לעדער**, **טוטין**, **צוקער**, ליגן אויסגעמישט, ווי אָפּגעראַטעוועטע נאָך אַ גרויסער שׂרפֿה...

דער פֿאָטער האָט באַלד אויפֿגעדרייט דעם האַלבן בליצער, ס'האָט אַ פֿלייץ געטאָן מיט אַזאַ ליכטיקייט, אַז די ווײַסע קאַץ אויפֿן שוואַרצן פּריפּעטשיק איז אַזש אַנטלאָפֿן מיט אַ בהלה... די שוועסטערן זײַנען געפֿאַלן אויף מירלס האַלדז מיט אַ הויכן **בעטש**... די מאַמע האָט אויפֿגעהויבן אירע פֿרומע הענט צום בלייכן סופֿיט: —„געלויבט השם־יתברך פֿאַרן גרויסן נס“...

און ס'האָט אויסגעקוקט, גלײַך די אָרעמע שטוב, די אָפּגעשיילטע ווענט, די לאָמע שאַנק, די הינקענדיקע טירן און אַפֿילו דער אויסגעשטערנטער הימל, וואָס איז כּמעט געלעגן אויפֿן צעבראָכענעם באַלקאָן, אַלץ האָט באַקומען דעם ליכטיקן אויסזען, ווי ערבֿ אַ גרויסער פֿרייעלכער חתונה...